

Kvietimas teikti pasiūlymus rengiant Nacionalinę kultūros darbotvarkę 2026-2040

Analitinės medžiagos sintezė

Dokumente pateikiama tyrimų sintezė, skirta kaip papildoma medžiaga atviram idėjų ir pasiūlymų rinkimui per „Google Forms“, suteikiant galimybę įsitraukti suinteresuotiems socialiniams partneriams ir platesnei visuomenei. Joje apžvelgiamos esamos problemos bei galimi ateities iššūkiai, siekiant suteikti kryptį diskusijoms ir praturtinti jas platesniu kontekstu. Vis dėlto pagrindinė šio pradinio etapo vertė slypi ne pačioje analitinėje medžiagoje, o dalyvių įžvalgose ir jų indėlyje. Būtent dialogas leis identifikuoti svarbiausias kultūros srities problemas bei nustatyti prioritetas kryptis. Todėl ši analitinė apžvalga laikytina įvadine, o ne galutine medžiaga, pabrėžiant, kad galutinės darbotvarkės formavimui lemiamą reikšmę turės aktyvus socialinių partnerių įsitraukimas ir tolesni proceso etapai.

Tikslas

Apsibrėžimas ir įvertinimas

Apsibrėžti ir įvertinti probleminį Nacionalinės kultūros darbotvarkės lauką, suteikiant pagrindą Darbotvarkės struktūros ir turinio vystymui.

Laukiamas rezultatas

Identifikuotos galimos svarbiausių iššūkių kultūros politikos srityje pasekmės ir sąveikos su ateities tendencijomis

Nubrėžiamas bendras kultūros darbotvarkės probleminis laukas

Pasiūlytos prioritetas problemos ar problemų sąveikos

Visuomenės atsparumo ir kritinio mąstymo stoka

Demokratijos stabilumas ir nacionalinis saugumas

Visuomenės nepasitikėjimas valstybės institucijomis bei gyventojų nepasitenkinimas demokratiniais procesais mažina demokratijos tvarumo indekso vertes.

Kritinio vertinimo trūkumas

Kultūrinė paklausa, kritinis vertinimas ir savirefleksija nepakankamai ugdomi – silpsta kokybės suvokimas ir bendruomeniškumas.

Neužbaigtas brandos ciklas

Kultūrinės brandos ciklas (ugdymas–dalyvavimas–refleksija–kokybė) nesusiformuoja – ribota paklausa aukštai kokybei.

Trumpalaikės pasekmės (1–2 m.)

- Mažėja pasitenkinimas kultūros paslaugomis
- Auditorijų atsinaujinimas vyksta vangiai
- Neformuojamas tvarus kultūrinės paklausos pagrindas
- Kritiško vertinimo įpročiai išlieka fragmentiški
- Vyrauja „renginių“ logika vietoje įgūdžių stiprinimo

Ilgalaikės pasekmės (5–10 m.)

- Silpnėja atsparumas informacinėms grėsmėms
- Didėja grėsmė demokratijos ir pasitikėjimo teisine valstybe pagrindams
- Be kritinio mąstymo įpročių silpnėja visuomenės gebėjimas atmesti dezinformacijos kampanijas, kurių pažangumas nuolat auga

26%

Pilietiškumo augimas

Dalyvavimas kultūroje didina tikimybę būti pilietišku

37%

Savanorystės skatinimas

Kultūros vartotojai dažniau savanoriauja

41%

Kūrybiškumo suvokimas

Kultūros dalyviai save laiko kūrybingais

35%

Didžiavimasis pilietybe

Gyventojų kultūrą sieja su pasididžiavimu pilietybe

Neišnaudojamas kultūros potencialas kurti ekonominę gerovę

01

Kultūra nepripažįstama strategine varomąja jėga

Sunkumai integruojant kultūros politiką su kitomis sritimis. Institucinė inercija ir bendradarbiavimo kultūros stoka.

02

Finansavimo inercija

Prioritetas fizinei infrastruktūrai, o ne turiniui, inovacijoms ir verslumui.

03

Stagnuojanti paklausa

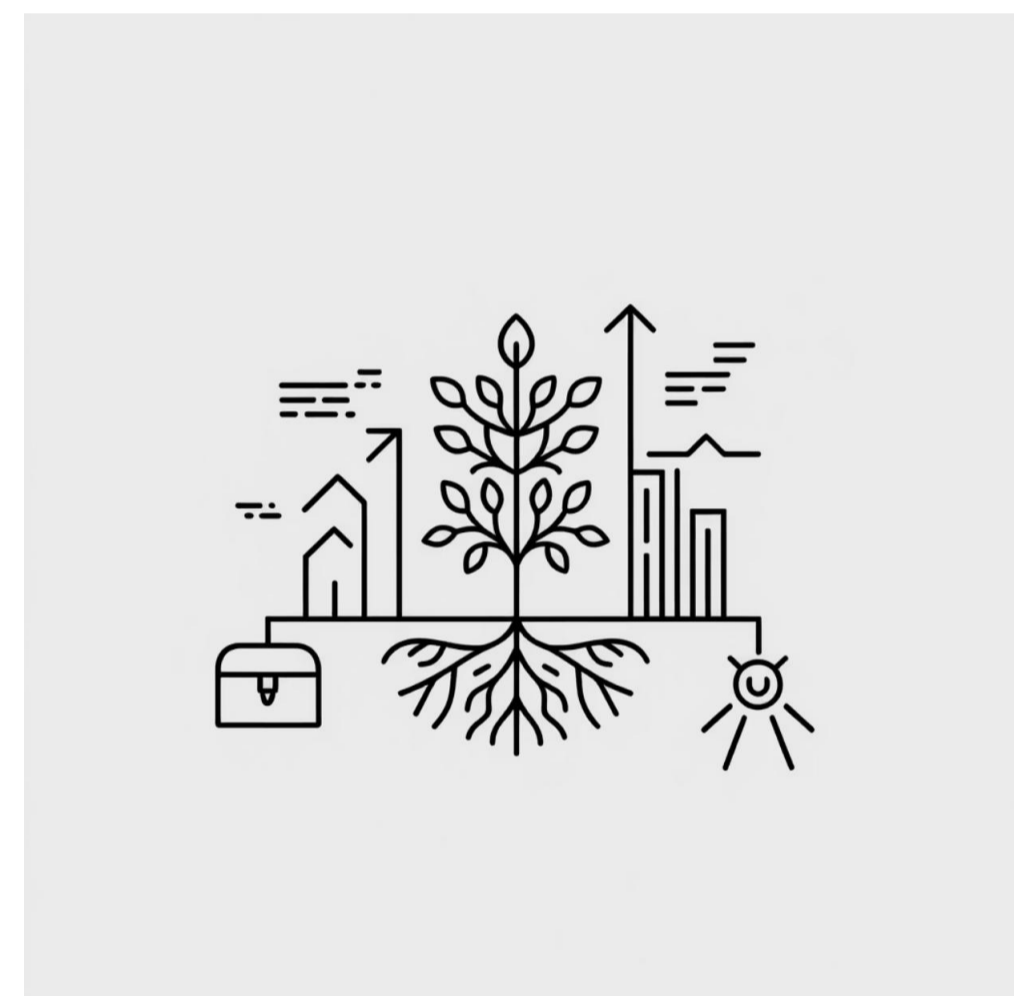
Silpnas horizontalių kultūros verčių pagrindimas ir duomenų trūkumas politikos formavimui.

Kūrybinių industrijų būklė

Nepakankamas KKI ekonominio indėlio pripažinimas. Ribotas verslumo skatinimas ir inovacijų trūkumas sektoriuje.

KKI aktyviai veikia tik Vilniaus mieste, regionuose veikla silpna – būtini KKI centrai ir investicijų pritraukimas.

Prarandamos aukštos pridėtinės vertės nišos; mažėja tarptautinis konkurencingumas. Kultūra įstringa „išlaidų“ naratyve.

1

2

Trumpalaikės pasekmės

Mažas privataus kapitalo įsitraukimas, sudėtingas perėjimas prie mišrių pajamų modelių

Ilgalaikės pasekmės

Silpnėja kultūros indėlis į inovacijų ekosistemą ir regionų plėtrą

Paveldo išsaugojimas ir prieinamumo iššūkiai

Nenuoseklus paveldo išsaugojimas

Dominuoja restauracijos logika be „gyvo naudojimo“, skaitmeninimo ir žaliosios pertvarkos integracijos

Netolygus kultūros prieinamumas

60% profesionalių menininkų kuria Vilniuje; kituose miestuose – nuo 0,5% iki 13%

Bendruomenių įsitraukimas

Fragmentuoti projektai be tvarių veikimo modelių; ribota skaitmeninė prieiga

Paveldo aktualizavimo problemos

- Nepakankamas kultūros paveldo integravimas į visuomenės procesus
- Nepilnai pasitelkiamas paveldo potencialas šiuolaikinės visuomenės poreikiams
- Menkas paveldo kuriamos socialinės ir ekonominės vertės matomumas

Prieinamumo ir pritaikomumo problematika

2014–2020 metų NPP horizontaliojo prioriteto „Kultūra“ tarpinstituciniame veiklos plane

Akcentuojamas nepakankamas miestų, jų „teritorijų ir jose esančių objektų pritaikymas kultūros sklaidai“

Paveldas kaip išteklius socialinei ir ekonominei vertei kurti

Kultūros kelių vystymo Lietuvoje koncepcija (2019 m.) ir EEE finansinio mechanizmo dvišalio bendradarbiavimo fondo projekto „Kultūros keliai regioniniam vystymui“ gairės, siekiant sukurti naujus turizmo maršrutus ir projektus, kurie įgalintų paveldo objektus tapti tvarios regioninės plėtros dalimi.

Siūloma paveldą sieti su žaliosios pertvarkos tikslais, skaitmeninimu ir bendruomenių įtraukimu, kad kurtų socialinę ir ekonominę vertę.

Trumpalaikės pasekmės

Mažesnis paslaugų pasiekiamumas už centro ribų; „baltos dėmės“ NVO žemėlapyje

1

Ilgalaikės pasekmės

Regioninė atskirtis tampa struktūrine; silpnėja vietos bendruomenės

2

Kultūros prieinamumas

Paslaugų stygius

Regionuose kultūros paslaugų stygius mažina dalyvavimo galimybes.

60%

Menininkų koncentracija

Tiek profesionalių menininkų kuria Vilniuje, palyginti su kitais miestais.

Nevienodas finansavimas

Nevienodas finansavimas lemia kokybės netolygumus.

54€

Išlaidos gyventojui Vilniuje

Tokios išlaidos kultūrai tenka vienam gyventojui Vilniuje (2,4% biudžeto).

Silpnėjanti infrastruktūra

Silpnėjanti kultūros infrastruktūros trauka.

13%

Kiti miestai

Kituose miestuose profesionalių menininkų yra nuo 0,5% iki 13%.

● Trumpalaikės pasekmės (1-2 m.)

- Mažesnis renginių prieinamumas
- Nepasiekiamos tikslinės grupės
- NVO trūkumas

● Ilgalaikės pasekmės (5-10 m.)

- Gilėjanti regioninė atskirtis
- Kultūrinės lygybės stoka
- Silpnėjęs vietos identitetas
- Migracijos skatinimas

Prieinamumas

Nepasiekiamos tikslinės grupės

Maža pasiūla

Kultūrinės lygybės stoka

Kokybė

Trūksta aukštos kokybės paslaugų

NVO

Nevyriausybinių organizacijų trūkumas

Neaiškus kūrėjo statuso vaidmuo

1090€

Vidutinės pajamos

Menininkų vidutinės
pajamos (neto)

750€

Mediana

~78% šalies vidutinės
algos

21%

Žemos pajamos

Nesiekia net
minimalios algos

55+

Darbo valandos

Valandų per savaitę
dirba dauguma

Kūrėjų iššūkiai

- Lyčių pajamų atotrūkis
- 40% jaučia perdegimą
- Tik 32% pasitiki kultūros institucijomis

Kultūra dažnai matoma kaip „išlaikytinė“, finansavimo modeliai neefektyvūs, mecenatystės stoka.

Trumpalaikės pasekmės (1-2 m.)

- Didėjantis kūrėjų finansinis nesaugumas ir nestabilumas.
- Menininkų perdegimas ir psichologinės problemos dėl ilgo darbo laiko ir mažų pajamų.
- Tolesnis pasitikėjimo kultūros institucijomis mažėjimas.
- Talentų nutekėjimas iš kultūros sektoriaus į finansiškai stabilesnes sritis.

Ilgalaikės pasekmės (5-10 m.)

- Sisteminė kultūros sektoriaus marginalizacija ir meninė stagnacija.
- Kultūrinės įvairovės ir inovacijų praradimas šalyje.
- Menininkų profesijos patrauklumo sumažėjimas ir talentų trūkumas ateityje.
- Silpnėjanti nacionalinė kultūrinė tapatybė.

Sprendimų paieška reikalauja integruoto požiūrio: nuo visuomenės kultūrinio švietimo iki kūrėjų socialinio saugumo stiprinimo, siekiant formuoti tvarią ir klestinčią kultūros ekosistemą Lietuvoje.

Nacionalinės tapatybės pokyčiai geopolitinių virsmų kontekste

01

Lietuvos istorinės atminties ateitis

Saugumo grėsmės skatina konsoliduoti ir ginti istorinę atmintį – tačiau tai kelia ir jautrių klausimų dėl to, kas ir kaip rašo visuomenės tapatybės istoriją.

02

Eižėjanti „Vakarų“ tapatybė

Transatlantinis ryšys Lietuvai lieka strategiškai būtinas, tačiau transatlantinėje erdvėje vyksta kultūrinis karas – dėl žodžio laisvės, migracijos, santykio su gamta ir t.t.

03

Kintanti europietiška ir regioninė tapatybė

Geopolitinių iššūkių akivaizdoje Europa siekia ginti savo unikalų „gyvenimo būdą“, tačiau žemyne aštrėja diskusija apie tai, kas yra europietiškos tapatybės ramsčiai. Karas aktualizavo kalbas apie „naują ATR“ – ar tai ir nauja (sena) kultūrinė tapatybė?

Klausimas, kaip, koku pagrindu, ir kieno atžvilgiu apsibrėžti savo tapatybę tampa vis aktualesnis – ir aštresnis

Signalai:

- Prieštaringos reakcijos į „kultūros kanono“ iniciatyvą
- Tylos minutė Čarliui Kirkui
- Diskusijos dėl „lietuviško Vilniaus“ istoriškumo

**Ateities kontekstas:
Lietuvos pasakojimo
paieškos**

Augantis poreikis stiprinti kultūros ir švietimo sričių papildomumą

01

Kūrybinių įgūdžių svarba moksle ir darbo rinkoje

Augant informacijos kiekiui ir duomenų apdorojimo įrankiams, didžiausią svarbą turės žmogaus gebėjimas siūlyti naujas idėjas ir požiūrio taškus

02

Mokymosi visą gyvenimą poreikis

Ilgėjanti aktyvaus gyvenimo trukmė ir technologiniai pokyčiai stiprina poreikį nuolat mokytis, tobulėti ir kartais persikvalifikuoti. Kaip ugdyti nuolatinio mokymosi kultūrą?

03

Gero santykio su aplinka ugdymas

Smalsumas pažinti kitas kultūras, polinkis tausoti gyvąją aplinką, pagarba kitam – tai ir vertybiniai, ir kultūriniai gebėjimai, kurie turi būti ugdomi holistiškai.

Kultūrinis išprusimas ir kultūrinės kompetencijos vis labiau reikalingos ateities švietimo ir ugdymo paradigmoje – tačiau integracija lieka iššūkiu

Signalai:

- Renkuosi mokytis iniciatyva „Mokykla muziejuje“
- Svarbiausi įgūdžiai darbdaviui iki 2030 m. – sklandus bendravimas ir empatija, mokymasis visą gyvenimą

**Ateities kontekstas:
kuriančių asmenybių
ugdymas**

Dirbtinio intelekto poveikis kultūrai ir kūreėjams

01

Sparčiai auganti DI turinio pasiūla

Visuomenei jau šiandien prieinami įvairūs tekstą, audio ir video turinį kuriantys DI modeliai. Socialinių medijų algoritmai dažnai teikia šiam turiniui pirmenybę.

02

Kintantys vartotojų lūkesčiai ir įpročiai

Nors dauguma vartotojų ir toliau nori žmonių kuriamo turinio, DI plėtra keičia kultūros vartojimą – auga personalizuoto turinio poreikis, tačiau turinio pateiktis optimizuojama ir supanašėja.

03

Autoriaus ir autorystės klausimas

DI modeliai naudojami viešai prieinama medžiaga – dažnai, kitų autorių darbais. Hibridinė (žmogaus ir DI) produkcija kelia naujų autorystės klausimų.

DI jau yra jėga, veikianti kultūrinę raišką, įpročius ir įgūdžius, o sparti šios technologijos plėtra reikalauja skubių, tačiau tvarių sprendimų.

Signalai:

- DI grupė „Spotify“ platformoje per savaitę sulaukė daugiau nei 1 mln. sekėjų
- 2024 m. pasirodė pirmas vien DI įrankių sukurtas filmas

**Ateities kontekstas:
DI plėtra visose gyvenimo srityse**

Augančios imigracijos į Lietuvą poveikis kultūrai

01

Naujos etninės bendruomenės

Smarkiai išaugęs užsieniečių Lietuvoje skaičius kuria prielaidas naujų kultūrinių bendruomenių įsitvirtinimui – tačiau kartu aktualizuoja integracijos iššūkį.

02

Re-emigrantų kultūrinės nuostatos

Į Lietuvą pamažu grįžta vis daugiau emigravusių piliečių – tačiau jų patirtys, perspektyvos ir kartu atvykstančios šeimos kuria jau naują Lietuvą, nei ta, iš kurios jie išvyko.

03

Patrauklumas globaliems talentams

Lietuvos ilgalaikis konkurencingumas siejamas su gebėjimu pritraukti pasaulinius talentus – o tai kelia naują užduotį stiprinti globalų Lietuvos kultūros patrauklumą.

Kultūrinis išprusimas ir kultūrinės kompetencijos vis labiau reikalingas ateities švietimo ir ugdymo sistemoms – bet ar pavyks šias sritis integruoti?

Signalai:

- Per 3 m. – beveik 10 kartų išaugęs užsienio piliečių skaičius Lietuvoje
- 2025 m. į Lietuvą grįžo dvigubai daugiau piliečių nei išvyko

**Ateities kontekstas:
kultūriškai įvairesnė
visuomenė**

Aštrėjantis santykis tarp skirtingų kartų kintant Lietuvos demografijai

01

Mažėjanti ir senstanti populiacija

Mažėjant dirbančio amžiaus populiacijos daliai, solidarumo tarp kartų, pensijų ir mokesčių klausimai gali tapti vis aštresni ir aktualizuoti kitas skirtis tarp kartų.

Kultūrinis išprusimas ir kultūrinės kompetencijos vis labiau reikalingas ateities švietimo ir ugdymo sistemoms – bet ar pavyks šias sritis integruoti?

Signalai:

- Lietuvos jaunimas – laimingiausias pasaulyje, bet vyresnio amžiaus žmonės – tarp nelaimingiausių
- 75 proc. gyventojų mano, kad Lietuvoje paplitusi diskriminacija dėl amžiaus

02

Dvipusė amžizmo problema

Siekiant įsidarbinti, keisti darbą ar įsitvirtinti komandoje, tiek jauni, tiek vyresni žmonės susiduria su skirtingo tipo diskriminacija.

03

Persidengiančios atskirtys

Jauni asmenys statistiškai linkę dažniau gyventi miestuose, taikyti technologijas, vartoti užsienio medijas ir rūpintis globaliais klausimais, o tai gali gilinti kultūrinės atskirtis visuomenėje.

**Ateities kontekstas:
amžius kaip vis aktualesnė skirtis – ar jungtis**

